

• ПИТАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА •

В. КОЛІСНИК

*професор кафедри конституційного
права України Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого,
доктор юридичних наук, член-кореспондент
НАПрН України*

П. ЛЮБЧЕНКО

*професор кафедри державного будівництва
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних
наук*

УДК 342.84 (477)

Голосування та встановлення результатів виборів: проблеми правового регулювання

У статті висвітлюються організаційно-правові проблеми регулювання і подальшого вдосконалення процедури голосування та встановлення результатів виборів у контексті використання зарубіжного досвіду впровадження новітніх технологій.

Ключові слова: голосування, виборчий бюлетень, підрахунок голосів, встановлення результатів виборів, електронне голосування.

Спосіб голосування на виборах, визначення його результатів та розподілу депутатських мандатів є визначальними для з'ясування типу та особливостей виборчої системи. Дослідженню зазначених питань присвятили свої

роботи Кондорсе [1], Д. Сарторі [2], А. В. Зінов'єв, І. С. Поляшева [3], С. А. Белов [4], О. В. Марцеляк [5], Ю. Б. Ключковський [6], С. Д. Князев [7], Г. П. Пономарьова [8], Н. Г. Путкардзе [9] та інші науковці. Разом із тим

аналізу, переосмислення та вдосконалення потребують не лише способи голосування, методи встановлення результатів і розподілу мандатів, а й процедурні організаційно-правові механізми. Порядок голосування за чинним виборчим законодавством України видається надмірно технологічним та ускладненим. Алгоритм дій членів виборчих комісій, виборців та інших суб'єктів виборчого процесу розписано в поточному виборчому законодавстві занадто деталізовано.

Досить складною є процедура видачі бюлетенів виборцям. Відповідно до ч. 3 ст. 85 Закону України «Про вибори народних депутатів України» [10] при проведенні голосування на виборчій дільниці можливість проголосувати виборцю мають надавати обов'язково два члени дільничної виборчої комісії. Напевно, за задумом законодавця, це мало б сприяти і взаємному контролю, і недопущенню помилок. При цьому виборець зобов'язаний тричі розписатися (у списку виборців та на визначених місцях на контрольних талонах виборчих бюлетенів), а один із членів комісії має здійснити аж шість записів. Відповідно до ч. 7 ст. 69 Закону України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» [11] член дільничної виборчої комісії зобов'язаний зробити ще більше – вписати своє прізвище і розписатися у визначеному місці на виборчих бюлетенях для відповідних місцевих виборів і на контрольних талонах виборчих бюлетенів, проставити на контрольних талонах у позначеному місці номер, за яким виборця внесено до списку виборців на дільниці.

На наш погляд, у виборчих бюлетенях для відповідних місцевих виборів відсутня необхідність позначати місце для прізвища та підпису члена дільничної виборчої комісії, який видаватиме виборчий бюлетень. Адже відсутність підпису або прізвища члена дільничної виборчої комісії, який видавав виборчий бюлетень, є відповідно до ч. 27 ст. 71 Закону України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» [11] підставою для визнання виборчого бюлетеня недійсним. Таким чином, через неухважність чи помилку члена виборчої комісії результат волевиявлення громадянина, який сумлінно проголосував, не буде враховуватися. Поширеність такого явища на окремих виборчих дільницях давала підстави сумніватися у випадковості таких помилок, а інколи була більше схожа на специфічну виборчу технологію.

Сенс такої складної та обтяжливої процедури полягає в тому, щоб унеможливити зловживання під час голосування та не допустити використання фальшивих бюлетенів. Для того щоб виявити такі порушення, необхідно порівняти усі бюлетені, усі підписи, переконатися, що члени комісії підписувалися власноручно тощо. Але зазвичай і суди, і виборчі комісії під час розгляду справ навіть у випадку виникнення сумнівів всіляко намагаються уникати таких перевірок. Так було і під час оскарження рішень, дій чи бездіяльності виборчої комісії, членів цих комісій, що мали місце у день голосування та під час підрахунку голосів на дільниці практично на всіх минулих виборах. Отже, прак-

тичного значення такі попереджувальні заходи майже не мали.

Добре відомим для вітчизняної практики є такий спосіб порушення вимог виборчого законодавства під час голосування, як купівля за певну плату незаповненого бюлетеня у виборця, заповнення його зловмисниками відповідно до побажань замовника та передача вже заповненого бюлетеня іншому виборцю також за певну оплату для використання під час голосування. При цьому висувалася вимога згодом передати зловмисникам незаповнений бюлетень, отриманий на виборчій дільниці. І лише виконавши таким чином головну умову попередньої змови з правопорушниками, виборець отримував від них незаконну оплату. За незаконну передачу іншій особі виборчого бюлетеня виборцем встановлена відповідальність (ст. 158 Кримінального кодексу України). Разом із тим такі порушення, які ще називають «каруселі», виявити дуже важко. До того ж такі маніпуляції потрібні лише на початку організації злочинного ланцюжка. На жаль, створенням реальних перешкод на шляху таких правопорушень не переймаються ні законотворці, ні виборчі комісії, ні правоохоронці.

В Україні традиційно голосування виборців на виборах здійснюється за допомогою виборчих бюлетенів. Але, як свідчить практика проведення виборів у нашій державі, саме виборчий бюлетень дуже часто використовується для різноманітних маніпуляцій, багато з яких мають протиправний характер. Саме тому законодавець постійно намагається детально врегулювати процес їх виготовлення, збереження, передачі,

використання, підрахунку й архівації. Однак, як показали вибори народних депутатів України у 2012 р., ефективність правового регулювання цих відносин залишається низькою.

На нашу думку, в Україні голосування на виборчих дільницях слід було б організувати за допомогою спеціальних технічних пристроїв для голосування, аналогічних тим, які уже протягом тривалого часу використовуються у багатьох штатах США (зокрема, у м. Арлінгтоні, штат Вірджинія). Там машина для голосування створена на базі комп'ютера (зовні нагадує ноутбук), є досить простою у використанні. Україна має всі можливості організувати випуск подібних апаратів для голосування й до того ж їх вартість не буде істотною. А якщо порівняти колосальні витрати на виготовлення бюлетенів (якісні папір, поліграфія, системи захисту), зберігання та перевезення, то впевнено можна стверджувати, що виготовлення та постійне використання таких машин для голосування є набагато вигіднішим, ніж організація виборів за допомогою виборчих бюлетенів. Більше того, автоматична передача (зчитування) відповідної інформації щодо голосування одночасно за трьома напрямками (виборчим комісіям усіх рівнів), а отже, забезпечення постійного та оперативного контролю, здатні унеможливити будь-які зловживання та спроби скоригувати результати голосування в межах дільниці чи округу. Адже результати голосування можна буде зіставити та порівняти в будь-який момент. Розбіжності отриманих даних свідчитимуть про спроби втрутитися та змінити підсумки голосування всупереч вимогам

законодавства. Технічні можливості для запровадження новітніх технологій на сьогодні вже існують. Адже, як відомо, відповідно до Закону України «Про особливості забезпечення відкритості, прозорості та демократичності виборів народних депутатів України 28 жовтня 2012 року» [13] на звичайних виборчих дільницях використовувалися системи відеоспостереження, відеозапису й трансляції зображення, які забезпечили можливість перегляду процесу голосування та підрахунку голосів на відповідному веб-сайті у мережі Інтернет та подальше збереження створеної в процесі відеоспостереження інформації.

З метою оптимізації процесу волевиявлення в європейських державах усе більше використовуються новітні технології, зокрема дистанційне електронне голосування. 30 вересня 2004 р. Комітет міністрів Ради Європи прийняв «Рекомендації з правових, організаційних і технічних стандартів електронного голосування», головним принципом яких є те, що електронне голосування має відповідати такому ж рівню надійності і безпеки, як і звичайне голосування. Разом із тим слід зазначити, що електронне голосування розглядається лише як паралельне, додаткова альтернатива до звичайного.

У Російській Федерації у виборчий процес активно впроваджуються сучасні інформаційні технології. Комплекси для електронного голосування застосовувалися в 2007 р. – на виборах у м. Орел та на виборах депутатів Державної Думи п'ятого скликання, у 2008 р. – на президентських виборах і в м. Суздаль, у 2010 р. – у м. Рязань; на виборах 4 грудня 2011 р. – у семи суб'єктах Ро-

сійської Федерації, а на виборах 4 березня 2012 р. – у восьми регіонах країни.

Електронне голосування в Естонії вперше було запроваджене на виборах до місцевих органів влади в 2005 р., і тоді таким способом скористалися 9,3 тис. чоловік. У 2007 р. на виборах до парламенту таким чином проголосували вже 30,2 тис. чоловік, у 2009 р. на виборах до Європарламенту – 58,6 тис., а на місцевих виборах через Інтернет голосували уже 104,4 тис. чоловік. У Норвегії було запроваджено пілотний проект – електронне голосування на місцевих виборах у 10 муніципалітетах, завдяки якому 167 000 виборців мали можливість віддати свій голос, не виходячи з дому, до дня голосування, а в день виборів – голосувати звичайним способом. Запровадження електронного голосування в Україні може сприяти підвищенню активності виборців, економії часу та заощадженню коштів, які витрачаються на виготовлення бюлетенів.

У світовій практиці для вирішення проблем прискорення процесу підрахунку голосів, а також зменшення впливу членів комісій на його результати застосовуються різноманітні пристрої та технології – механічні машини для голосування, перфорація виборчих бюлетенів, а також системи електронного голосування (оптичного сканування, прямого запису через сенсорний екран, системи прямого запису через кнопочний термінал, дистанційного електронного голосування, інші науково-технічні досягнення). Безперечно, усі ці методи і засоби мають свої переваги та недоліки, але країни постійно намагаються віднайти шляхи вдосконалення технології проведення голосування.

Узагалі реалізація виборчого законодавства загалом і зокрема в частині опрацювання виборчих бюлетенів, підрахунку голосів виборців та встановлення підсумків голосування на виборчих дільницях значною мірою залежить від якісного та кількісного складу виборчих комісій, від того, наскільки пропорційним є представництво політичних сил у їх складі. На жаль, з формуванням та діяльністю комісій під час організації та проведення виборів в Україні, як правило, виникають дуже складні проблеми.

26 серпня 2012 р. відповідно до Закону України «Про вибори народних депутатів України» за рішенням Центральної виборчої комісії було утворено 225 окружних виборчих комісій. Окрім представників політичних партій, депутатські фракції яких представлені у Верховній Раді України, до їх складу відповідно до виборчого законодавства ввійшли представники політичних партій, які висунули незначну кількість кандидатів: «Молодь до влади», «Руський блок», політичне об'єднання «Єдина Родина», «Руська єдність», «Русь єдина», «Братство», «Союз анархістів України», «Народно-трудова спілка України», Християнсько-демократична партія України (більшість із них висунули 1–2 кандидатів і лише в мажоритарних округах). Але вже на третій день після створення окружних виборчих комісій політичні партії, які брали участь у їх формуванні, почали проводити заміни своїх представників у комісіях. Аналіз постанов ЦВК свідчить, що станом на 13 вересня 2012 р. було проведено 1972 заміни членів ОВК з 4050, тобто їх кадровий склад було змінено на

49 %. Найбільшу кількість замін, навіть понад 100 % (адже деяких членів ОВК змінювали по декілька разів), здійснили такі політичні партії, як «Русь єдина», «Братство», «Руський блок», «Руська єдність», «Союз анархістів України», «Єдина Родина». Загалом ці шість політичних партій здійснили 1349 замін членів ОВК, що дорівнює 68,4 % від усієї кількості замін, проведених усіма суб'єктами подання за вказаний період. Такі виборчі маніпуляції, що здійснювалися формально відповідно до вимог чинного законодавства, дозволили значною мірою нівелювати принцип пропорційного представництва у виборчих комісіях політичних партій.

Протягом тривалого часу виборче законодавство встановлювало різний час для голосування. Через таку недалекоглядність за різними чинними законами встановлено різні терміни для голосування: за Законом України «Про вибори Президента України» голосування має проводитися з восьмою до двадцятої години (ст. 75), за Законом України «Про вибори народних депутатів України» – з 8 години до 20 години без перерви (ст. 85), за Законом України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» – з 8 до 22 години (ст. 69), а за Законом України «Про всеукраїнський референдум» [14] – з восьмою до двадцятої години без перерви. Тобто в тому разі, коли може виникнути необхідність одночасного проведення, наприклад, парламентських та місцевих виборів (або місцевих виборів та всеукраїнського референдуму), тоді можуть виникнути

певні труднощі та непорозуміння у зв'язку з розбіжністю в часі голосування.

Саме тому видається доцільним встановити єдиний час для голосування під час проведення всіх видів виборів та референдумів. З огляду на практику проведення виборів протягом останніх років та з урахуванням фізіологічних і психологічних можливостей людського організму найбільш прийнятним видається час голосування на виборах та референдумах з 8 до 20 години. Вирішенню цієї та багатьох інших проблем сприяло б ухвалення Виборчого кодексу України, у Загальній частині якого слід було б вмістити всі загальні положення (принципи та стадії виборчого процесу, формування комісії, передвиборна агітація, порядок голосування, порядок підрахунку голосів тощо). А Особлива частина цього кодексу має бути присвячена особливостям організації та проведення окремих стадій різних видів виборів (висування та реєстрація кандидатів, визначення результатів виборів тощо).

Підрахунок голосів та встановлення підсумків голосування законодавство визначає досить детально. При цьому алгоритм дій членів дільничної виборчої комісії та інших суб'єктів виписано досить жорстко та однозначно (статті 78–83 Закону України «Про вибори Президента України» [12], статті 87–96 Закону України «Про вибори народних депутатів України» [10], статті 71–75 Закону України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» [11]). Однак уникнути можливих зловживань та

спроб виправити результати голосування на користь однієї з політичних сил майже ніколи не вдавалося. Інколи виникали просто неймовірні ситуації, коли голова дільничної виборчої комісії зникав і підсумкове засідання не могло проводитися або коли на підсумкове засідання комісії протягом тривалого часу не з'являлися кілька членів комісії і засідання також не могло проводитися. Відомі випадки, коли, скориставшись втомою та, як наслідок, інертним, байдужим та напівсонним станом більшості членів комісії та її голови, а також офіційних спостерігачів, два члени комісії від різних політичних сил за попередньою змовою перекладали бюлетені, подані за одну політичну партію, до купи бюлетенів, поданих за іншу політичну партію, а потім, помінявшись місцями, проводили повторний «перерахунок», імітуючи об'єктивність та скрупульозність підрахунку (а насправді займаючись політичною еквілібристикою та звичайнісіньким шахрайством).

Не стали винятком із цієї сумнівної практики і парламентські вибори 28 жовтня 2012 р. У багатьох окружних виборчих комісіях встановлення підсумків голосування тривало надзвичайно довго; у кількох (№ 11, 94, 95, 186, 189, 197, 211, 223) станом на 2 листопада підрахунок голосів не завершився, а в цілому результати підрахунку голосів виборців у межах одномандатних виборчих округів були встановлені в період з 6 по 11 листопада 2012 р. Членів дільничних виборчих комісій упродовж кількох днів змушували залишатися на дільницях без відпочинку, перебувати у скупченні людей, у напрузі й часто

просто в жахливих умовах. У деяких випадках члени дільничних виборчих комісій залишали приміщення окружних виборчих комісій разом зі своїми виборчими матеріалами, так і не передавши протоколи з результатами голосування по дільниці. Кілька окружних виборчих комісій робили перерви під час підрахунку голосів, що є прямим порушенням вимог чинного Закону.

Не бракує прикладів, коли процес підрахунку голосів відбувався з порушеннями норм чинного законодавства, непрозоро, хаотично та із численними порушеннями. Зокрема, протоколи дільничних виборчих комісій «підправлялися» безпосередньо у приміщенні окружних виборчих комісій (без необхідного в таких випадках обов'язкового схвалення поправок на засіданні відповідних дільничних виборчих комісій за наявності кворуму). Також були випадки, коли виявлялися незаповнені форми протоколів з підписами членів комісії. Значна кількість протоколів поверталася до дільничних виборчих комісій для виправлення.

Своєрідним визнанням неефективності виборчої системи стала Постанова Центральної виборчої комісії від 5 листопада 2012 р. № 1931 «Про неможливість достовірного встановлення підсумків голосування та результатів виборів народних депутатів України 28 жовтня 2012 року в одномандатних виборчих округах № 94, 132, 194, 197 та 223». За результатами перевірок фактів, викладених у зверненнях суб'єктів виборчого процесу, Центральна виборча комісія визнала неможливість достовірно встановити результати волевиявлення виборців у частині обрання народних

депутатів України в одномандатних виборчих округах № 94, 132, 194, 197, 223 та констатувала, що вибори у вказаних одномандатних виборчих округах проведені без дотримання передбачених Конституцією України та Законом принципів і засад виборчого процесу. Центральна виборча комісія визнала необхідність проведення повторних виборів народних депутатів України в одномандатних виборчих округах № 94, 132, 194, 197 та 223 й постановила звернутися до Верховної Ради України щодо прийняття нею відповідних рішень.

Парламент, у свою чергу, Постановою від 6 листопада 2012 р. № 5472-VI рекомендував Центральній виборчій комісії призначити відповідно до ч. 2 ст. 104 Закону України «Про вибори народних депутатів України» повторні вибори народних депутатів України в одномандатних виборчих округах № 94, 132, 194, 197 і 223, визначити у встановленому порядку обсяг бюджетних видатків, необхідних для проведення повторних виборів, та забезпечити їх проведення згідно із зазначеним Законом. Майже рік виборці вказаних округів не мали своїх представників у парламенті й лише 5 вересня 2013 р. було прийнято Закон України «Про повторні вибори народних депутатів України в одномандатних виборчих округах № № 94, 132, 194, 197, 223», яким Верховна Рада України визначила особливості порядку проведення повторних виборів народних депутатів України у вищезазначених одномандатних виборчих округах й призначила їх на 15 грудня 2013 р.

Отже, для забезпечення реалізації громадянами України гарантованого їм

Конституцією України виборчого права необхідно суттєво вдосконалювати виборче законодавство. Кабінет Міністрів України розпорядженням від 4 березня 2013 р. № 103-р затвердив План першочергових заходів щодо удосконалення законодавства з питань проведення виборів для опрацювання висновків та рекомендацій Місії із спостереження за виборами народних депутатів України 28 жовтня 2012 р. ОБСЄ/БДПЛ та інших місій офіційних спостерігачів від іноземних держав і міжнародних організацій й підготовки пропозицій щодо удосконалення виборчого законодавства. Разом із тим визначені напрями вдосконалення законодавства мають переважно «косметичний» характер, а тому навряд чи можна сподіватися на серйозне оновлення виборчого законодавства з метою істотного підвищення його ефективності. Про прийняття Виборчого кодексу, який мав би стати запорукою стабільності виборчого законодавства, уже не йдеться. Проект Виборчого кодексу, підготовленого за фінансової підтримки Європейського Союзу, незважаючи на його підтримку з боку Ради Європи, відкладено і, ймовірно, надовго. А саме такий нормативний акт мав би дати відповіді на всі запитання, які виникають у ході виборчого процесу, урегулювати існуючі конфліктні ситуації, а також запобігти виникненню нових. Таких, наприклад, як визначення дати проведення виборів органів місцевого самоврядування в місті Києві. У Виборчому кодексі потрібно чітко розмежувати функції та повноваження виборчих комісій усіх рівнів, визначити порядок формування територіальних виборчих комісій, час

проведення чергових і позачергових виборів усіх рівнів, механізми визначення округів. Видається необхідним кардинально змінити систему опрацювання бюлетенів і підрахунку голосів, автоматизувавши її або шляхом створення спеціальних комп'ютеризованих систем для голосування на базі персональних комп'ютерів (результати голосування можна було б отримувати відразу після закінчення голосування, а складання протоколу зводилося б до суто технічного перенесення отриманих даних та засвідчення всіма членами комісії їх відповідності), або ж шляхом створення напівавтоматизованої системи, коли голосування здійснюватиметься за допомогою виборчих бюлетенів, кожен з яких при опусканні до скриньки буде скануватися, результати оброблятися й узагальнюватися спеціальними комп'ютерними системами.

Щодо типу виборчої системи, то найкращою в українських умовах була б пропорційна система з відкритими списками, що могло б суттєво знизити можливості для застосування адміністративного ресурсу та підкупу виборців. До того ж за рахунок відкритих списків вона була б не менш ефективною, ніж мажоритарна система. Ще один позитивний момент полягає в тому, що саме така виборча система сприяє структуризації парламенту та розвитку повноцінної партійної системи. За пропорційної відкритої системи зв'язок у відносинах виборців та депутатів, насамперед у сенсі розуміння політичних програм та політичної відповідальності за їх виконання або недотримання обіцянок, міг би стати більш плідним та продуктивним.

Список використаної літератури

1. Кондорсе. Про вибори / Кондорсе. – Львів : Літопис, 2004. – 160 с.
2. Сарторі Д. Порівняльна конституційна інженерія. Дослідження структур, мотивів і результатів / Д. Сарторі. – К. : АрЕж, 2001. – 224 с.
3. Зиновьев А. В. Избирательная система России (теория, практика и перспективы) / А. В. Зиновьев, И. С. Поляшова. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2003. – 359 с.
4. Белов С. А. Избирательная система как правовой институт / С. А. Белов. – СПб. : Изд. Дом С.-Петерб. гос. ун-та : Изд-во юрид. ф-та С.-Петерб. гос. ун-та, 2005. – 120 с.
5. Марцеляк О. В. Выборы народных депутатов / О. В. Марцеляк. – Х. : ПРОМЕТЕЙ-ПРЕС, 2007. – 620 с.
6. Ключковський Ю. Б. Виборчі системи та українське виборче законодавство / Ю. Б. Ключковський. – К. : Час Друку, 2011. – 132 с.
7. Князев С. Д. Очерки теории российского избирательного права / С. Д. Князев. – Владивосток : Изд-во Дальневост. ун-та, 1999. – 416 с.
8. Пономарьова Г. П. Становлення парламентської виборчої системи в Україні (1991–2006 рр.) / Г. П. Пономарьова. – Х., 2010. – 20 с.
9. Путкардзе Н. Г. Избирательная система в условиях развития политического плюрализма : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Н. Г. Путкардзе. – М., 1993. – 19 с.
10. Про вибори народних депутатів України : Закон України від 17.11.2011 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2012. – № 10–11. – Ст. 73 (зі змінами).
11. Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів : Закон України від 10.07.2010 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2010. – № 35–36. – Ст. 491 (зі змінами).
12. Про вибори Президента України : Закон України від 05.03.1999 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1999. – № 14. – Ст. 81 (зі змінами).
13. Про особливості забезпечення відкритості, прозорості та демократичності виборів народних депутатів України 28 жовтня 2012 року : Закон України від 05.07.2012 р. // Голос України. – 2012. – 4 серп. (№ 142).
14. Про всеукраїнський референдум : Закон України від 06.11.2012 р. № 5475-VI // Голос України. – 2012. – 28 листоп. (№ 226).

Стаття надійшла до редколегії 29.01.2014.

Колесник В., Любченко П. Голосование и установление результатов выборов: проблемы правового регулирования

В статье освещены организационно-правовые проблемы регулирования и дальнейшего усовершенствования процедуры голосования и установления результатов выборов в контексте использования зарубежного опыта по внедрению новейших технологий.

Ключевые слова: голосование, избирательный бюллетень, подсчет голосов, установление результатов выборов, электронное голосование.

Kolesnik V., Lubchenco P. Voting and establishment of election results: problems of legal regulation

The article highlights the organizational and legal problems of regulation and further improvement of the voting and establishment of election results in the context of the use of foreign experience of modern technologies.

Procedure for voting by current electoral legislation of Ukraine seems too complicated and technological. Algorithm actions of election commissions, voters and other electoral subjects stated in the current electoral law is too detailed.

Implementation of electoral law in general and particularly in the processing of ballots, vote counting and establishment of election results at the polling stations depends largely on the quality and quantitative composition of election commissions on how proportional representation of political forces are. Unfortunately, with the formation and activities of committees in organizing and holding elections in Ukraine are typically very complex problems arise. Electoral manipulation, carried out formally in accordance with the applicable law, can largely negate the principle of proportional representation of political parties in election commissions.

Fairly common in domestic practice is a way of violation of election law during the vote as a fee for buying a blank vote in the voter, filling his attackers in accordance with the wishes of the customer and the transfer has completed ballot to the voter as another for a fee to use when voting. Unfortunately, creating real obstacles to such offences do not care either lawmakers or the election commission or law enforcement.

In Ukraine voting in elections by using ballots is traditional practice. But as the practice of elections in our country, that the ballot is often used for various manipulations, many of which are illegal in nature. That's why legislators tried to regulate in detail the process of manufacturing, storing, transferring, using, calculating and archiving. However, as shown by the election of people's deputies of Ukraine in 2012, the effectiveness of regulation of these relations remains low.

The international experience to solve problems accelerate the process of counting, as well as reducing the impact of commissioners on the results apply various devices and technologies – mechanical voting machines, punching ballots and electronic voting system (optical scan and direct recording via the touch screen of direct recording via push-button terminal, remote electronic voting and other scientific and technological achievements). Undoubtedly, all these methods and tools have advantages and disadvantages, but is constantly trying to find ways to improve voting technology.

In Ukraine voting should be organized with special technical devices for voting. Ukraine has all the possibilities to organize the production of machines for voting and, moreover, the cost will be substantial. And if you compare the enormous costs of ballot (paper quality, printing, protection system), storage and transportation, it is safe to say that the production and continuous use of voting machines are much more beneficial than organizing elections via ballot. Moreover, the automatic transmission (reading) the relevant information concerning voting simultaneously on three fronts (election commissions at all levels) and, therefore, ensuring continuous operational control and capable of prevent any abuse and attempts to correct the results of voting in the precinct or district

Keywords: voting, ballot, vote counting, establishment of election results, electronic voting.